

Anlama Stratejileri

Dijital Etkinlikler ile
Dört Temel Dil Becerisi

Douglas K. HARTMAN · Hayati AKYOL · Özlem BAŞ

Prof. Dr. Douglas K. HARTMAN
Prof. Dr. Hayati AKYOL
Doç. Dr. Özlem BAŞ

ANLAMA STRATEJİLERİ DİJİTAL ETKİNLİKLER İLE DÖRT TEMEL DİL BECERİSİ

ISBN 978-625-7228-85-5
DOI 10.14527/9786257228855

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Şubat 2021, Ankara

Yayın-Proje: Özge Yüksek
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
(0312 394 55 91)

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

SUNUŞ

Okuma görme, dikkat, algılama, hatırlama, seslendirme, anlamlandırma, sentezleme; çözümleme ve yorumlama gibi farklı bileşenlerden oluşan, karmaşık bir zihinsel süreçtir (Çoşkun, 2002, 231). Tarihi gelişimi içerisinde bütünleştirici, çözümleyici, etkileşimsel ve dönüşümsel okuma yaklaşımlarının etkisinde farklı anlamlar yüklenen okumanın nihai amacının anlam kurmak olduğu noktasında araştırmacılar fikir birliği içerisinde (Akyol, Yıldırım ve Ateş, 2013, 41). Okuma, öğrencilerin kişisel, akademik ve sosyal gelişimini etkileyen önemli bir değişkendir. Okumadan beklenen faydanın elde edilmesi öğrencinin okumaya yönelmesine ve okuduğunu anlamasına bağlıdır (Yıldız ve Akyol, 2011, 794). Güneş (2016,2) okumanın zihinsel boyutuna dikkati çekerek; okumanın, sadece yazıları keşfetme, anlama ve bilgileri zihinde yapılandırma olmadığını vurgulamaktadır. Ona göre okumak, aynı zamanda yazının anlamına gönüllü katkı yapmaktır. Yani bireyin ön bilgileriyle yazının anlamını bulması, bunları birleştirerek yeni anlamlar oluşturmasıdır. Böylece okuyucu, metni anlamının ötesinde; metindeki bilginin değerini ve önemini ölçmekte, yorumlamakta; yeni anlamlar oluşturarak metindeki bilgiyi genişletmekte ve yeni bilgiler üretmektedir. Okuyucu sorular sorarak ve bunları araştırarak kendini ve dünyayı sorgulamaktadır. Kendi zihin yapısıyla yazıdaki düşünceleri karşılaştırmakta, hem kendi bilgilerini hem de yazıdaki bilgileri sorgulamaktadır. Böylece kendini, düşünce yapısını, hayal dünyasını geliştirmekte, dil, zihinsel, duygusal ve sosyal becerilerini üst düzeye çıkarmaktadır. Okuma sadece bireyin değil, bireyin içinde bulunduğu ailenin , topluluğun, ulusun , ülkenin ve giderek dünyanın gelişiminde önemli rol oynamaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019,8) öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/ izleme, konuşma, okuma ve yazmayla ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır. Türkçe Dersi Öğretim Programı; dil becerilerinin ve yeterliliklerinin geliştirilmesini , diğer tüm alanlarda öğrenme , kişisel ve sosyal gelişme ile mesleki becerileri edinmenin ön şartı olarak kabul etmektedir. Tematik yaklaşım esas alınarak hazırlanan öğretim programında okuma ve yazma kazanımları metin içi, metin dışı ve metinler arası okuma yoluyla anlam oluşturmayı sağlayacak şekilde yapılandırılmıştır.

Ateş ve Akyol (2013)'ün araştırmasında sınıf öğretmenlerinin Türkçe Dersi Öğretim Programını uygulama çalışmaları ile öğrencilerin anlama becerilerinin geliştirilmesine yönelik uygulamaları üzerinde durulmuştur. Araştırmanın sonuçları; anlama öğretimi açısından öğretmenlerin zamanı etkili kullanmadıkları, öğretim programıyla ilgili yapılan değişikliklerin arzu edilen sonuca ulaşmada tek başına yeterli olmadığı , bu alanda yapılan değişikliklerin bir bütün olarak ele alınması gerektiği ve bu sürecin en önemli boyutlarından birisinin öğretmen eğitimi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu kitapta tüm derslere temel teşkil eden okuduğunu anlama becerisinin daha ileri bir seviyeye çıkarılması için çeşitli stratejiler sunulmuştur. Türkçe Dersi Öğretim Programında belirtilen temel beceriler ve yetkinliklerin kullanılmasını sağlayacak bu stratejiler eğitimcilere ve öğretmenlere öğrencileriyle farklı ve keyifli etkinlikler yapma örnekleri sunacaktır. Kitabın temel amacı ilkokul çağındaki çocukların okuduğunu anlama becerisini geliştirecek stratejileri bilimsel dayanaklar, ilgili araştırmalar yoluyla anlatmak ve örnekler sunmaktır.

Kitabın yapısı;

- Okuma öncesi kullanılacak stratejiler
- Okuma sırasında kullanılacak stratejiler
- Okuma sonrasında kullanılacak stratejiler olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Her bölümde ele alınan stratejiler aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir.

- Amaç
- Hedef Kitle
- Açıklamalar
- Örnekler
- Yorumlar
- Kaynaklar

Bu kitabın Türkçe öğretimi alanında çalışan akademisyenlere , sınıf öğretmenliği alanında eğitim gören öğrencilere, sınıf öğretmenlerine ve ilgi duyan herkese katkı sağlaması dileklerimizle ...

KAYNAKLAR

- Akyol, H., Yıldırım, K. ve Ateş, S. (2013). Anlamaya yönelik nasıl sorular soruyoruz? *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 41-56.
- Ateş, S. ve Akyol, H. (2013). Türkçe dersi öğretme –öğrenme sürecinin anlama öğretimi açısından değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(3), 268-300.
- Çoşkun, E. (2002). Okumanın hayatımızdaki yeri ve okuma sürecinin oluşumu. *TÜBAR-XI, Bahar*, 231-243.
- Güneş, F. (2016). Kağıttan ekrana okuma alanındaki gelişmeler. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 1-18.
- Türkçe dersi öğretim programı* (2019). Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. MEB. Ankara.
- Yıldız, M. ve Akyol, H. (2011). İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama, okuma motivasyonu ve okuma alışkanlıkları arasındaki ilişki. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3), 793-815.

ÖN SÖZ

Öğrencilerin sınıf düzeyleri yükseldikçe daha karmaşık metinleri okumaları beklenmektedir. Bu metinlerdeki bilgileri anlama ve kullanma başarı için anahtar rol oynamaktadır. Başarılı okuyucular her zaman bir strateji repertuarına sahiptir ve bunların farklı bağlamlarda nasıl kullanılacağını bilmektedirler.

Diğer taraftan zayıf okuyucular pek çok beceri ve stratejiye ihtiyaç duyarlar. Farklı metinler ve yapıları ile bu metinleri çözümlmek için gerekli strateji bilgisine ihtiyaçları vardır. Alana özgü metinleri çözümlayebilmek için çoklu ve anlamlı alıştırmalarla çalışmaları gerekir. Bunun için uygun metinler seçilmelidir. Okudukları ve düşündükleriyle ilgili diyaloglara ihtiyaçları vardır. Bu okuyuculara bağımsız okuyucu olabilmeleri için strateji öğretimi yapılmalıdır. Bu süreçte kelime hazineleri zenginleştirilmeli, metinleri gözden geçirme becerileri ve anlayıp anlamadıklarını kontrol becerileri kazandırılmalıdır. Çıkarım, tahmin, ilişkilendirme becerileri kazandırılmalı ve ne okuduklarını hatırlama taktikleri öğretilmelidir.

Okuma, okuyucunun sürekli anlam kurmasını gerektiren üst düzey bir stratejik süreçtir. Okuyucular anlam kurmak için birçok stratejiyi örneğin ön bilgileri okuma ortamına aktarmak, okuma sürecini bilinçli ve planlı bir şekilde kontrol altında tutmak, tahminlerde bulunmak, çıkarımlar yapmak, sorular sormak, özetlemeler yapmak vb. için kullanırlar. Okuma ve anlama stratejileri tek tek veya birlikte okunan kaynaktaki problemleri çözmek, metinler üzerine düşünmek ve anlamayı kontrol etmek amacıyla kullanılır. Dolayısıyla anlama stratejileri düşünmeyi geliştirme ve zenginleştirmeye dayalıdır. Bunun için bu stratejilerin çocuklarımıza okul sıralarında uygun şekilde kazandırılması oldukça önemlidir. Stratejik okuyucu olabilme öğretim yoluyla birkaç beceri kazanma işi değildir. Stratejik okuma, okuma öğretim sürecine metodolojik bir yaklaşımdır. Bu durum strateji bilgisine sahip olmanın ötesindedir. Stratejik okuyucu olabilme bireysel stratejileri koordineli bir şekilde kullanmayı gerektirir. Bu koordinasyon ise değişim ve dönüşüm yapmayı, uyumlu hale getirmeyi, düşünce birimlerini test etmeyi ve anlamı elde edinceye kadar taktikleri değiştirmeyi içerir. Dolayısıyla stratejik okuma üst düzey düşünme sistemidir. Stratejik okuyucu seçicidir. Okuma metninde amacına hizmet eden noktalar üzerine odaklanır ve metindeki yüzeysel anlamın ötesine gider. Ön bilgilerini kullanarak ne okuduğunu kalite açısından süzgeçten geçirir. Okuduğu metinle ilgili tahminlerde bulunur, hipotezler üretir ve okuma ilerledikçe hipotezlerini gözden geçirir. Okuma hızını ve şeklini kontrol altına alır ve bu çerçevede bazen göz atma tekniğini kullanır bazen de okuduğu kısmı tekrar okur. Metinde yeni fikirlerle karşılaştıkça ön bilgilerini güncelleme yoluna gider.

Öğrenciler okuduklarını neden anlamazlar? Okuma sorunları farklı nedenlere dayalı olabilir. Öğrenci her şeyden önce kelimeleri istenilen hızda ve doğru olarak

okuyamayabilir. Kelimeleri doğru seslendirme ve uygun hızda okuma araştırmacılar tarafından uzun yıllar çalışılan konular arasındadır. Yapılan çalışmaların sonucuna göre de kelime okumayı hızlı ve otomatik hale getirmekle ilgili pek çok yöntem, teknik ve strateji önerilmiştir.

Kelime üzerinde yapılan çalışmalar zaman zaman cümle ve metni anlama çalışmalarının da ihmal edilmesine yol açmıştır denilebilir. Anlama, kelime seslendirmenin daha ilerisinde ve önemli bir beceridir. Bu becerinin kazanılması ve uygulanması sürecinde öğrenciler pek çok sorunla karşılaşabilirler. Kelimelerin cümle içerisinde nasıl araya getirildikleri ve nasıl anlam yüklendiğinin anlaşılması öğrenciler açısından meydan okuyucu bir süreçtir. Bazen ocuklar kelimeleri tek tek anlayabilirler. Hatta cümleleri de anlayabilirler. Fakat kelimeleri birbirleriyle ilişkilendirerek cümlenin anlamını ve cümleler arası ilişkileri oluşturarak da metnin anlamını elde etmede başarısız olabilirler.

Daha kötüsü okuma sorunları öğrenciler açısından, basit ve birbirine benzer metinleri okuyup anlamada bir engel oluşturmayabilir fakat st düzey bilgi edinmeyi gerektiren zorlu metinlerle karşılaştıklarında metni anlamada sorun yaşayabilirler. Öğrenciler bu zorlukları aşmalarını sağlayacak okuma stratejilerinden ve onları uygulama bilgi ve becerilerinden mahrum olabilirler. Bu önemli bir sorundur.

Pek çok ğrenci sınıf içi öğretimlerinin önemli bir kısmını oluşturan metinleri anlama yetenek ve bilgisine gerektiği şekilde sahip olmayabilir. n yaşantılara dayalı bilgiler metinleri özellikle hikyeleri anlamada önemlidir ancak alana özgü bilgileri anlamak için daha fazla sayıda stratejiye ve bilgisine ihtiyaç vardır. Alana özgü bilgi, her bir çalışma alanına ait bilgiyi ifade etmektedir. Örneğin fen bilgisi, matematik Türkçe alanları gibi. Alana özgü bazı metin veya kitaplardaki bilgiler ve onların elde edilmesi pek çok ğrenci açısından zor bir durum olabilir. Çünkü bu yazılımlar öğrencilerin aşına olmadığı kelimeleri, kavramları içerdiği gibi öğretimin gerekli olduğu yapısal düzenlemeleri de içerebilir. Metinler bağdaşıklık ve tutarlılık açısından sorunlar taşıyabilir. Bu sorunlar yazım kurallarıyla ilgili olarak veya fikirlerin, kavramların birbirleriyle gerektiği şekilde ilişkilendirilememesi sonucu ortaya çıkar. Bu ilişkilendirmeler okuyucudan beklenebilir. Okuyucunun bu duruma zm üretebilmesi için hem alana özgü bilgiye hem de genel bilgiye ihtiyacı vardır ve çoğu zaman öğrencinin daha fazla çalışmasını gerektirir. Bu bilgileri elde etme ve planlı bir şekilde kullanma ise strateji bilgi ve becerisini gerektirir.

Öğrenciler anlamı elde etme sürecinde pek çok engelle karşılaşabilirler. Problemin yeri ve türü ne olursa olsun okuma stratejilerinin karşılaşılan problemleri zmede okuyuculara çok büyük katkısı vardır. Öğrencilere stratejiler kazandıranlarak önemli lde yardımcı olunabilir. Araştırmaların ortaya koyduğu sonuç

lara göre, strateji öğretimi, okuma konusunda yetersiz becerilere sahip olan öğrencilere daha becerikli olan öğrencilerin yaptıklarını yapabilme gücü ve enerjisi sağlamaktadır. Strateji öğretimi yoluyla kazanılan beceriler yapılan alıştırmalarla otomatik hale dönüşmektedir. Bu durum okuyucuların karşılaştıkları karmaşık okuma sorunlarını daha etkili yollarla ve kısa zamanda gidermelerini sağlamaktadır. Okuma stratejilerinin önemi artan bir şekilde kabul görmeye devam etmektedir. Türkçe Dersi Öğretim Programı da strateji öğretimine ve kullanımına vurgu yapmaktadır. Üst düzey becerilere sahip yetenekli öğrencilerin etkili şekilde strateji kullandığı tartışmasız bir durumdur. Çünkü strateji öğretimi ve uygulamaları sadece anlamayı geliştirme açısından değil, okuma sorunlarını çözerek daha iyi okuyucu ve anlam kurucu olmaya önemli katkılar sağlamaktadır. Kısacası bağımsız okuyucu olabilme stratejik okuyucu olabilmeye bağlıdır.

Stratejik okuyucu olma pek çok farklı kazanıma ek olarak,

- Zor ve karmaşık metinleri başarılı bir şekilde okumayı
- Okumaya adanmışlığı
- Okunanlardan sonuçlar çıkarmayı
- Anlamaya engel oluşturan okuma problemlerini çözmeyi
- Okuyucunun kendisiyle metin, metinle hayat ve metinle metinler arası ilişkiler kurabilmesine katkı sağlamaktadır.

Yukarıdaki paragraflarda da özetlendiği gibi okuma ve okuduğunu anlamada başarı, stratejik okuyucu olmakla doğrudan ilişkilidir. Okuduğunu anlama stratejileri okuyucunun okuma amaçlarına ulaşmak için kullandığı bilinçli ve maksatlı planlardır. Bu nedenle, kitap okuduğunu anlamaya katkı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Üç bölümden oluşan kitapta okuma öncesi, sırası ve sonrası okuduğunu anlama stratejileri ele alınmıştır. Her bir stratejinin amacı, hedef kitlesi ve adım adım uygulaması üzerinde durulmuştur. Uygulama örnekleri sunulmuş ve sonuçta kısa yorumlara yer verilmiştir.

Öğretmenlere, öğretmen adaylarına ve ilgili bütün eğitimcilere katkı sağlamanın dileğimizle.

Şubat 2021

Prof. Dr. Douglas K. HARTMAN

Prof. Dr. Hayati AKYOL

Doç. Dr. Özlem BAŞ

Prof. Dr. Douglas K. HARTMAN

Michigan State Üniversitesi, Amerika Birleşik Devletleri

Douglas K. Hartman, Michigan State Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Okur-yazarlık ve Dil Eğitimi alanında görev yapmaktadır. Öğretmen Eğitimi, Eğitim Psikolojisi ve Eğitim Teknolojisi bölümlerinde görevi bulunmaktadır. Avrupa, Rusya ve Avrasya Araştırmaları Merkezinin de akademik kadrosunda yer almaktadır. Ayrıca Öğretim ve Eğitim Programı alanındaki Yüksek Lisans programlarının yöneticisidir.

Prof. Dr. Hartman, dergilerde yayınlanmış yetmiş-ten fazla makalenin, çeşitli kitap bölümlerinin ve kitap değerlendirmelerinin de yazarıdır. Yaptığı yayınları arasında “Çoklu Kaynak Kullanımı El Kitabı”, “Okuma Araştırmaları El Kitabı”, “İngilizce Dil Sanatları Öğretim Araştırmaları El Kitabı” ve taş baskıdan ekran pikseline doğru değişimi inceleyen bir araştırma şeklindeki “Okur-yazarlık ve Çeşitlilik Araştırmaları El Kitabı”, ayrıca Okuma Araştırmaları Dergisinde yayınlanmış “Gelecek Bin Yılda Medyanın Okur-yazarlığa Etkisi” konulu makale sayılabilir.

Araştırmalarındaki ilgi alanları teknoloji, öğrenme ve küresel bağlamda okur-yazarlık ve dil konuları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yazarın Kazakistan, Türkiye ve diğer Orta Asya ülkelerindeki meslektaşlarıyla küresel ortaklıkları bulunmaktadır. Yaptığı araştırmalar New York Carnegie Derneği, Spencer Vakfı, Michigan Eğitim Bölümü, Uluslararası Eğitim Amerikan Konseyleri, Orta Asya Üniversitesi Ortaklık Programı, Ulusal İngilizce Öğretmenleri Konseyi ve Uluslararası Okur-yazarlık Derneği tarafından fonlanmaktadır.

Dr. Hartman, okur-yazarlık alanına yaptığı seçkin hizmetler dolayısıyla Okur-yazarlık Araştırmaları Derneğinden Albert J. Kingston prestij ödülünü almıştır. Journal of Literacy Research’te altı yıl boyunca eş editör olarak hizmet vermiştir. Kariyerinin başlarında hazırladığı doktora tezine Uluslararası Okuma Derneğince seçkin tez ödülü, Okur-yazarlık Araştırmaları Derneğince öğrenci araştırma ödülü ve Ulusal İngilizce Öğretmenleri Konseyi tarafından da “gelecek vaat eden araştırmacı” ödülü verilmiştir.

Dr. Hartman, Michigan State Üniversitesinde teknoloji, öğrenme ve küresel bağlamda okur-yazarlık konularında seminerler vermektedir. Ayrıca Columbia Üniversitesi, University of California Berkeley ve Kazak Amerikan Üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Sosyal Bilimler alanında lisans dip-

lomasını Portland Oregon'da Warner Pacific Üniversitesinden alarak Oregon ve Kaliforniya'da ilkököl ve ortaokullarda İngilizce dil sanatları öğretmenliği yaptı; Fresno'da Kaliforniya State Üniversitesinde Okur-yazarlık ve Dil alanında yüksek lisans eğitimi aldı ve Urbana-Champaign, İllinois Üniversitesinde Dil ve Okur-yazarlık konusunda doktorasını tamamlayıp üniversitenin Okuma Araştırmaları Merkezinde araştırma görevlisi olarak çalıştı.

ORCID No: 0000-0001-9342-3368

Prof. Dr. Hayati AKYOL

Gazi Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Hayati Akyol, 1983 yılında Kırşehir Eğitim Yüksekokulunu bitirerek aynı yıl Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretim Bölümüne dikey geçiş yaptı. 1985 yılında buradan mezun oldu. 1986 yılında ilkokul öğretmenliği yaptı. 1987 yılında University of Pittsburgh'ta Yüksek Lisansını "Okuma Eğitimi ve Öğretimi", Doktorasını da "Okuma Eğitimi ve Programı" üzerine tamamladı. Mart 1995'de Gazi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünde öğretim görevlisi olarak göreve başladı. Akyol, 2000 yılında Türkçe Eğitimi alanında Doçent. 2009 yılında Profesör unvanını aldı. Anabilim Dalı ve Bölüm Başkanlığının yanında çeşitli kurul üyelikleri de yapan Akyol, Şubat 2012 tarihinde Düzce Üniversitesi Düzce Eğitim Fakültesine dekan olarak görevlendirildi. Bu görevinden istifaen ayrılan Prof. Dr. Akyol aynı yıl Gazi Eğitim Fakültesi Dekanlığına atandı ve bir dönem bu görevini sürdürdü. Hâlen Gazi Eğitim Fakültesi Sınıf Eğitimi Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak görevine devam etmektedir. "Okuma- yazma öğretimi ve programı, görsel okuryazarlık, metinler, metinlerin sınıflandırılması, metin soruları ve analizi, metinlerarası okuma, kelime dağarcığının geliştirilmesi, okuma-yazma güçlükleri, tespiti ve giderilmesi, okuduğunu anlama vb." konularda çalışmaktadır.

ORCID No: 0000-0002-4450-2374

Doç. Dr. Özlem BAŞ

Hacettepe Üniversitesi, Türkiye

2002 yılında lisans ve 2004 yılında yüksek lisans eğitimini Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü birincisi olarak tamamladı. Gazi Üniversitesinde sınıf öğretmenliği alanında doktora derecesini alırken ODTÜ'de özel öğrenci olarak bulundu.2014 yılında Yrd. Doç. Dr. Unvanını, 2017 yılında İlk okuma yazma ve Türkçe Eğitimi alanında Doçentlik derecesini aldı. 2019 yılında çevrimiçi anlama ve çok modlu dokunmatik ekran teknolojileriyle ilgili projeler kapsamında Amerika Birleşik Devletleri'nde Michigan State Üniversitesinde Hacettepe Üniversitesi BAP bursuyla misafir araştırmacı olarak bulundu. Halen Hacettepe Üniversitesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitiminde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Kapsayıcı eğitim, eğitim teknolojileri, özel yetenekli çocuklar, metinlerarasılık, okuduğunu anlama ve yazma öğretimi yayınları ve projelerindeki çalışma alanlarıdır.

ORCID No: 0000-0002-0716-103X

İÇİNDEKİLER

Sunuş.....	iii
Ön Söz.....	v

1. BÖLÜM OKUMA ÖNCESİ STRATEJİLER

Okuma Öncesi Stratejiler	1
Okuma Öncesi Tahmin Çalışması	5
Okuma Öncesi Planı	17
Bildiğim, İstediğim, Öğrendiğim	25
Metin Dışı Unsurları (Peritextual) Okuma.....	33
Kelime Hazinesi ve Anlama Becerilerinin Gelişimi	51
Sesli Okuma	67

2. BÖLÜM OKUMA SIRASI STRATEJİLER

Okuma Sırası Stratejiler.....	77
Okuma Bülteni ve Okuma Günlüğü.....	81
Yönlendirilmiş Okuma ve Düşünme Etkinliği	89
Sesli Düşün	105
Soru Cevap İlişkileri	119
İSOTEG	129
Diyaloga Dayalı Öğretim.....	139

3. BÖLÜM OKUMA SONRASI STRATEJİLER

Okuma Sonrası Stratejiler	147
Tartışma Levhası	149
Boşluk Tamamlama	157
Diyalojik Okuma	171
Yeniden Anlatım	183
Sokratik Seminer	193
Grafik Düzenleyiciler.....	207
Sözlük.....	217

1. BÖLÜM

OKUMA ÖNCESİ STRATEJİLER

Bu bölümde okuma öncesi stratejilere dair ilgili araştırmalar, örnekler ve uygulamalar yer almaktadır.

Kıroğlu (2002, akt. Temizkan, 2008, 134) okuma stratejilerini öğrenme stratejisi tanımının içinde düşünmek gerektiğini belirtir. Çünkü okuma stratejileri anlamayı, bir anlamda öğrenmeyi sağlamak amacıyla geliştirilmiştir. Buna göre okuma stratejileri metinden anlam çıkarmayı kolaylaştırmak amacıyla okuma eylemi sırasında bireyler tarafından uygulanan zihinsel taktiklerdir. Okuma stratejileri, okuyucuların bir işlemi nasıl kavradıklarına, okuduklarından nasıl anlam çıkardıklarına ve okuduklarını anlamadıklarında ne yaptıklarına işaret eder. Bu stratejiler okuyucu tarafından kavramadaki başarısızlıklarını gidererek okuduğunu anlamayı geliştirme amacıyla kullanılır.

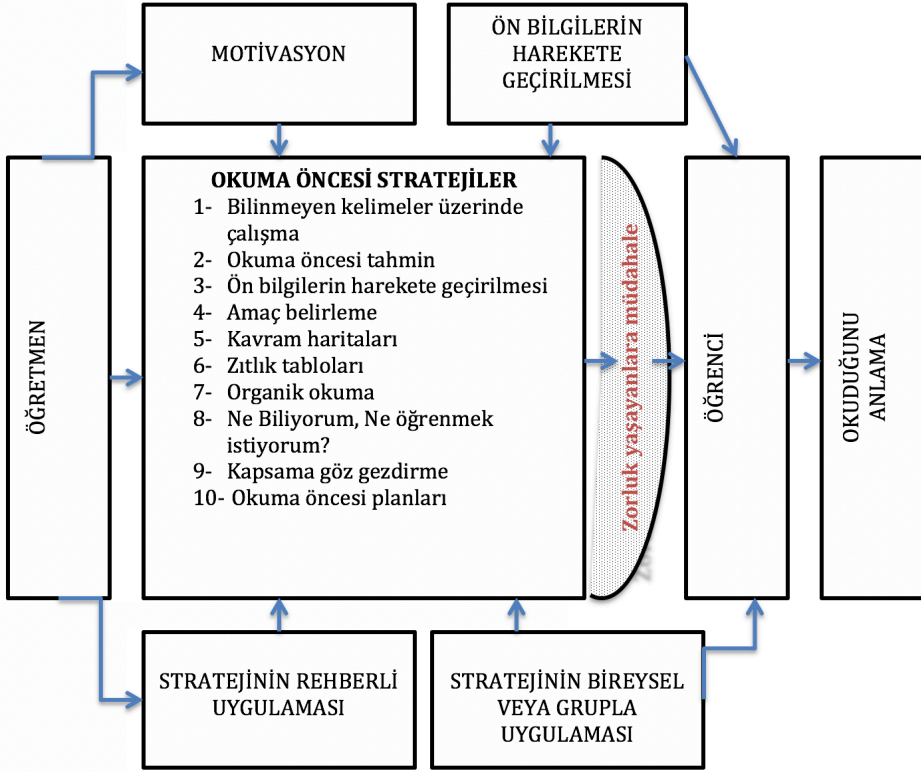
Demirel ve Epçaçan (2012, 78) öğrencilerin okuduğunu anlama kapasitelerini geliştirmenin sınıf öğretmenlerinin amacı olduğunu ve eğitimcilerin yıllarca bu amaca ulaşmak için bir çok strateji, yöntem ve teknik önerdiklerini, araştırdıklarını vurgulamaktadırlar. Öğrencinin okuduğunu sağlıklı biçimde anlayabilmesi için okuma öncesi, sırası ve sonrasında bir çok strateji ve tekniği kullanabilmesi önemlidir.

Aslında sınıf öğretmenleri okuma öncesi uygulanabilecek bazı stratejileri öğrencilerine halihazırda kullandırtmaktadır. Bir metni okumadan önce amacını belirleme, yazarı tanıma, metin hakkında tahminlerde bulunma gibi etkinlikler bu kapsamda ele alınabilir. Ancak okuduğunu anlamanın gelişmesi için bu stratejilerin sistematik bir biçimde uygulanmasında fayda vardır. Düzenli ve sistematik uygulamalar öğrencilere metni okumadan önce strateji kullanımını yerleştirecektir. Böylece farkındalığı daha yüksek bir okuyucu kitlesine ulaşmak mümkün olacaktır.

Clark ve Graves (2005, 576) okuma öncesinde öğrencilerin motive edilmesi- nin önemine dikkati çeker. Özellikle okumayla ilgili problemleri olan öğrencilerin okumadan önce bu problemlerle yüz yüze gelmelerini sağlamak ve problemi çöz-

mek gerekir. Öğrencilere kitap/ metin hakkında sorular sorarak okuma öncesinde bir altyapı oluşturmak gereklidir. Bu konuda Türkçe Öğretim Programı da (2019) ön bilgilerin harekete geçirilmesi ve bilginin yapılandırılmasına dikkati çeker.

Aşağıdaki şekil bu kitapta verilmek istenilen strateji kullanımını özetlemeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Öğretmen tarafından uygulanacak okuma öncesi stratejilerin özellikle öğrencilerin okuma motivasyonu ve ön bilgilerinin harekete geçirilmesiyle ilişkisi çok önemlidir. Şekilde vurgulanan diğer bir husus ise stratejilerin önce öğretmenlerce rehberli uygulanması daha sonra öğrencinin bireysel veya grupta uygulama deneyiminin sağlanmasıdır. Bu stratejiler okuduğunu anlama hedefine ulaşmak için öğretmen ve öğrenci arasında bir köprü işlevi görmektedir.

Şekil 1. Okuma öncesi stratejileri uygulama modeli

Yukarıdaki modelin stratejilerin uygulanmasında öğretmenlere rehber olacağı düşünülmüştür. Burada çıkış noktasının öğretmen olduğu ve tüm çalışmaların birbiriyle bağlantılı olduğu dikkati çekmektedir.

KAYNAKLAR

- Clark, F.K. ve Graves, F.M. (2005). Scaffolding students' comprehension of text. *The Reading Teacher*, 58(6), 570-580.
- Demirel, Ö. ve Epçaçan, C. (2012). Okuduğunu anlama stratejilerinin bilişsel ve duyuşsal öğrenme ürünlerine etkisi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 2(1), 71-106.
- Kıroğlu, M.K. (2002). Anlamalı gruplandırma stratejisinin okuduğunu anlamaya etkisi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara.
- Temizkan, M. (2008). Bilişsel okuma stratejilerinin Türkçe derslerinde bilgiye dayalı metinleri okuduğunu anlama üzerindeki etkisi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(2), 129- 148.
- Türkçe dersi öğretim programı* (2019). Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. MEB. Ankara.